

گزارش سیاستی شماره ۵

لغو دیدار ملوان-تراکتور و بازطراحی مدیریت رفتار جمعی در ورزشگاه‌های ایران

کشور در مقولات زیربنائی، نیاز شدیدی دارد به فکر، اندیشه و اندیشه‌ورزی

رهبر شهید انقلاب (ره)

گزارش سیاستی شماره ۵ اندیشکده سیاستگذاری و حکمرانی ورزش:

لغو دیدار ملوان-تراکتور و مدیریت رفتار جمعی در ورزشگاه‌های ایران

نوع سند: تحلیلی - سیاستی

حوزه تخصصی: تنظیم‌گری فوتبال

تدوین: دکتر مصطفی محمدی رئوف، دکتر رضا شجیع، سپیده احمدیان

ناظر تدوین: دکتر سیدعبدالحمید احمدی

فهرست مطالب

۱ خلاصه تصميم برای کمیته انضباطی و فدراسيون	۳
۲ زمینه و مسئله سياستی	۴
۳ یافته‌ها از حقوق، رویه و نمونه‌های تطبیقی	۵
۱-۳ چارچوب حقوقی. سه لایه تصميم‌گیری	۵
۲-۳ رویه سه‌مرحله‌ای یوفا و ظرفیت‌های آن برای ایران	۶
۳-۳ نمونه‌های خارجی. هزینه ترک زمین پیش از طی رویه	۶
۴-۳ نمونه‌های داخلی. تکرار یک الگوی بی‌قاعده	۷
۴ گزینه‌های سياستی و تصميم پیشنهادی برای مسابقه	۸
۱-۴ سه گزینه برای تعیین تکلیف این مسابقه	۸
۲-۴ چهار قاعده برای پاسخ به تکرار احتمالی	۹
۳-۴ آنچه باید هم‌زمان آغاز شود	۱۰
۵ تصميم پایه فدراسيون برای جلوگیری از تکرار	۱۱
۱-۵ مرحله پیش از مسابقه. طبقه‌بندی ریسک و پاسخ متناسب	۱۱۱
۲-۵ زنجیره تصميم پیش از سوت آغاز و حین مسابقه	۱۲
۳-۵ مسئولیت نهادها و ابزارهای اجرا	۱۳
۶ منابع	۱۵

۱. خلاصه تصميم

این گزارش برای یک تصميم دوگانه اما به هم پیوسته تهیه شده است. نخست، تعیین تکلیف حقوقی و ورزشی دیدار ملوان بندر انزلی و تراکتور تبریز؛ دوم، تصویب قاعده‌ای پایدار که از تکرار تبدیل شعارهای توهین‌آمیز به توقف مسابقه جلوگیری کند. داده قطعی فعلی این است که دیدار هفته نهم لیگ برتر در ۲۶ مهر ۱۴۰۵، با وجود حضور دو تیم، آغاز نشد؛ تراکتور پس از طرح ادعای اهانت هواداران به رختکن رفت، ملوان پس از حدود ۲۵ دقیقه زمین را ترک کرد و پرونده برای رسیدگی به کمیته انضباطی ارجاع شد (ایرنا، ۲۶ مهر ۱۴۰۵). ماهیت دقیق شعارها، آغازگر بودن هر طرف، کیفیت واکنش مسئولان و مسئولیت هر باشگاه هنوز باید با گزارش داور، ناظر، مسئول برگزاری و ادله صوتی-تصویری احراز شود و ارزیابی آن تابع آیین‌نامه انضباطی فوتبال ایران (مواد ۵۰، ۶۲، ۶۷، ۸۵ و ۸۶) است.

تصميم پیشنهادی درباره مسابقه. کمیته انضباطی باید رأی مستند، قابل اعتراض و تفکیک‌شده صادر کند که در آن چهار موضوع جداگانه بررسی شود. رفتار تماشاگران، تکلیف باشگاه میزبان و برگزارکننده در پیشگیری و کنترل، رفتار باشگاه تراکتور در ترک زمین پیش از سوت آغاز، و رفتار تیم ملوان در ترک زمین پس از معطلی. نتیجه مسابقه نباید صرفاً از ادعای رسانه‌ای یا فشار عمومی استخراج شود. بر مبنای قواعد بازی، مسابقه رهاشده اصولاً تجدید می‌شود مگر مقررات مسابقه یا سازمان برگزارکننده ترتیب دیگری مقرر کند (هیئت بین‌المللی فوتبال،^۱ قانون ۷). در حقوق انضباطی، مسئولیت تیمی که بدون مجوز معتبر از ادامه یا شروع مسابقه امتناع کرده است باید جداگانه سنجیده شود. الگوی تطبیقی، پرونده رومانی-کوزووست که در آن یوفا باخت ۳-۰ را به تیم ترک‌کننده تحمیل کرد و فدراسیون میزبان را نیز به سبب شعارهای تبعیض‌آمیز جریمه نمود (رویترز، ۲۰۲۴). بنابراین توصیه سیاستی این گزارش، اعلام نتیجه فنی خودکار برای هیچ‌یک از طرفین پیش از تکمیل احراز نیست؛ رأی باید بر پایه انتساب رفتار و رابطه سببیت صادر شود.

تصميم پایه فدراسیون. تصویب فوری پروتکل رفتار تبعیض‌آمیز و تهدید در مسابقات با سه ویژگی باید انجام شود. اختیار روشن داور و مسئول مسابقه برای واکنش مرحله‌ای؛ ثبت و انتساب فردی رفتارها؛ و ممنوعیت تصمیم‌گیری خودسرانه تیم‌ها برای ترک زمین، مگر در وضعیت خطر واقعی و پس از طی مسیر ارتباطی و ایمنی. فدراسیون باید رویه سه مرحله‌ای یوفا را با اقتباس متناسب اجرا کند. توقف و پیام عمومی، توقف پنج تا ده دقیقه‌ای و خروج موقت تیم‌ها، و در صورت تداوم رفتار پس از شروع مجدد، لغو مسابقه پس از ارزیابی امنیت (یوفا، ۲۰۱۹).

. IFAB

. Reuters

این رویکرد هم از کرامت بازیکنان و تماشاگران حمایت می‌کند و هم مانع آن می‌شود که هزاران تماشاگر به دلیل رفتار افراد ناشناس مجازات شوند. در سه ماه نخست، فدراسیون باید پروتکل، فرم گزارش و آموزش مسئولان را مستقر کند؛ در شش ماه بعد، رابط هواداران، نظام ثبت شواهد و ارزیابی ورزشگاه‌های پرریسک را به صورت آزمایشی اجرا کند.

۲. زمینه و مسئله سیاستی

رخداد ملوان-تراکتور صرفاً یک اختلاف میان دو باشگاه نیست؛ این پرونده نقطه تلاقی سه شکست است. شکست در مهار رفتار توهین‌آمیز سکوها، شکست در تعیین مرجع تصمیم فوری در فاصله پیش از سوت آغاز، و شکست در حفظ اعتماد به بی‌طرفی روند رسیدگی. گزارش ایرنا می‌گوید مسابقه ساعت ۱۷ برنامه‌ریزی شده بود، تراکتور ابتدا وارد زمین شد و سپس به رختکن رفت، ملوان پس از حدود ۲۵ دقیقه زمین را ترک کرد و سوت آغاز زده نشد (ایرنا، ۲۶ مهر ۱۴۰۵). سازمان لیگ نیز اعلام کرد که برای ارجاع پرونده منتظر گزارش رسمی داور و مسئول برگزاری است.

در این مرحله باید میان سه سطح داده تفکیک کرد. سطح نخست واقعیت‌های احراز شده است. حضور دو تیم، برگزاری سوت آغاز، خروج بازیکنان و ارجاع موضوع. سطح دوم ادعاهاست. تراکتور از اهانت هواداران سخن گفته و هر دو طرف آغازگری هواداران رقیب را مطرح کرده‌اند؛ مالک تراکتور نیز بر شدت شعارها تأکید کرده است (ایرنا، ۲۶ مهر). سطح سوم موارد نیازمند احراز است. متن دقیق شعارها، تبعیض‌آمیز یا عمومی بودن آن‌ها، دامنه و استمرار، امکان انتساب به افراد، هشدارهای مسئولان، و اینکه آیا خطر فوری متوجه بازیکنان یا تماشاگران بوده است. اظهار نظر رئیس هیئت فوتبال انزلی مبنی بر نبود توهین قومیتی، خود موضوع اختلاف را حل نمی‌کند و باید در کنار سایر ادله سنجیده شود. همه این موارد باید با مواد ۶۷، ۶۸، ۸۵ و ۸۶ آیین‌نامه انضباطی فوتبال ایران تطبیق داده شوند.

عوامل زمینه‌ای را می‌توان در چهار دسته دید. نخست، زمینه نهادی. آیین‌نامه انضباطی مواد مرتبط با رفتار تماشاگران، مسئولیت باشگاه، نظم و امنیت و برگزاری مسابقه دارد، اما فاصله میان متن مقررات و دستورالعمل عملیاتی پیش از شروع بازی روشن نیست. دوم، زمینه فناورانه و نبود ثبت یکپارچه صدا، تصویر، زمان رخداد و دستورهای صادر شده، انتساب رفتار را دشوار می‌کند. سوم، زمینه ارتباطی. وقتی باشگاه‌ها، مالکان یا مقام‌های محلی روایت‌های متعارض را پیش از تکمیل بررسی منتشر می‌کنند، تصمیم انضباطی به میدان فشار عمومی منتقل می‌شود. چهارم، زمینه اجتماعی و رفتاری. ورزشگاه فضای فشرده هویت، رقابت و هیجان است؛ اما از یک رخداد واحد نمی‌توان نتیجه گرفت که همه رفتارها محصول شرایط کلان اجتماعی،

جنگ یا کاهش فضاهای جمعی بوده‌اند. این عوامل فقط فرضیه‌های زمینه‌ای‌اند و برای نسبت دادن اثر علی به آن‌ها داده مستقل لازم است.

مسئله سیاستی دقیق چنین تعریف می‌شود. چگونه می‌توان میان حق برگزاری امن مسابقه، حمایت فوری از بازیکنان و تماشاگران در برابر تبعیض و تهدید، حق حضور تماشاگران بی‌تخلف، و صلاحیت انضباطی فدراسیون تعادل برقرار کرد؟ پاسخ مؤثر باید به جای انتخاب میان تنبیه جمعی و بی‌عملی، مسئولیت را در سطح درست توزیع کند.

۳. یافته‌ها از حقوق، رویه و نمونه‌های تطبیقی

۱-۳ چارچوب حقوقی. سه لایه تصمیم‌گیری

سه لایه حقوقی باید از یکدیگر جدا بمانند، زیرا در هم آمیختن آن‌ها شایع‌ترین علت رأی‌های غیرقابل دفاع است.

لایه نخست، صلاحیت فنی داور. داور اختیار کامل اجرای قوانین بازی و تصمیم نهایی درباره امور مرتبط با بازی را دارد و گزارش رسمی او مبنای تصمیم‌های بعدی است (هیئت بین‌المللی فوتبال، قانون ۵). با این حال، در پرونده ملوان-تراکتور سوت آغاز زده نشد؛ بنابراین گزارش داور باید روشن کند که چه شنیده، چه هنگام، چه دستوری به مسئولان ورزشگاه داده و چرا پس از رفع یا عدم رفع رفتار، بازی شروع یا لغو شد. اگر داور معتقد بوده شرایط ایمنی اجازه شروع نمی‌دهد، باید مبنای ارزیابی خود را ثبت کند؛ اگر مسابقه صرفاً به سبب تصمیم تیم‌ها آغاز نشده، این موضوع از صلاحیت فنی داور خارج و وارد صلاحیت انضباطی می‌شود.

لایه دوم، سرنوشت مسابقه. قوانین بازی می‌گویند مسابقه رها شده اصولاً تجدید می‌شود مگر مقررات مسابقه یا سازمان برگزارکننده ترتیب دیگری مقرر کند (هیئت بین‌المللی فوتبال، قانون ۷). این قاعده به روشنی نشان می‌دهد که لغو به خودی خود به معنای باخت فنی یا انتساب تقصیر نیست. در برابر، اگر مبنای حقوقی داخلی نشان دهد باشگاهی بدون عذر موجه از شروع یا ادامه مسابقه امتناع کرده است، مواجهه با مسئولیت آن باشگاه موضوعی جداگانه است آیین‌نامه انضباطی فوتبال، مواد ۵۰، ۶۲، ۶۷، ۸۵ و ۸۶.

لایه سوم، مسئولیت نهاد میزبان و برگزارکننده. شناسایی رفتار فردی، مسئولیت باشگاه میزبان را در تأمین امنیت، پیشگیری، هشدار و ثبت شواهد از بین نمی‌برد؛ همان‌گونه که مسئولیت میزبان نیز رفتار تیم مهمان را توجیه نمی‌کند. در رأی باید سه پرسش جداگانه پاسخ گیرد. چه رفتاری رخ داد؟ چه کسی یا کسانی قابل انتساب بودند؟ هر نهاد نسبت به تکالیف پیشگیرانه و واکنشی خود چه کوتاهی کرده است؟

۲-۳ رویه سه مرحله‌ای یوفا و ظرفیت‌های آن برای ایران

رویه مصوب کمیته اجرایی یوفا در سال ۲۰۰۹، الگوی منسجمی برای واکنش تدریجی به رفتار نژادپرستانه عرضه می‌کند. در مرحله نخست، داور بازی را متوقف می‌کند و از طریق بلندگو خواستار توقف فوری رفتار می‌شود. در مرحله دوم، اگر رفتار پس از شروع مجدد ادامه یابد، مسابقه برای مدت معقول پنج تا ده دقیقه معلق و تیم‌ها به رختکن فرستاده می‌شوند و پیام دوباره اعلام می‌شود. در مرحله سوم و به‌عنوان آخرین راه، در صورت تداوم رفتار پس از شروع مجدد دوم، داور می‌تواند مسابقه را قطعی لغو کند؛ این تصمیم تنها پس از اجرای همه اقدامات ممکن و ارزیابی اثر لغو بر امنیت بازیکنان و تماشاگران گرفته می‌شود و سپس پرونده به مرجع انضباطی می‌رود (یوفا، ۲۰۱۹).

این رویه سه کار انجام می‌دهد که در پرونده ملوان-تراکتور غایب بود. مرجع واکنش را درون زمین و در دست داور تعیین می‌کند؛ به تماشاگران فرصت اصلاح و به مسئولان فرصت اطلاع‌رسانی می‌دهد؛ و تصمیم تیم‌ها را از جایگاه تصمیم‌گیر بیرون می‌آورد. برای فوتبال ایران لازم است این رویه برای وضعیت پیش از سوت آغاز نیز توسعه یابد، زیرا در انزلی فرصت اجرای هیچ‌یک از سه مرحله فراهم نشد.

۳-۳ نمونه‌های خارجی. هزینه ترک زمین پیش از طی رویه

رومانی-کوزوو (لیگ ملت‌های اروپا، نوامبر ۲۰۲۴) در جریان مسابقه، بازیکنان کوزوو به نشانه اعتراض به شعارهای هواداران رومانی زمین را ترک کردند و مسابقه ناتمام ماند. یوفا نتیجه را ۳-۰ به سود رومانی ثبت کرد و فدراسیون رومانی را نیز به دلیل شعارهای بیگانه‌هراسانه و تخلفات دیگر با جریمه ۱۲۸ هزار یورویی مواجه کرد (رویترز، ۲۰۲۴). دادگاه عالی ورزش درخواست فدراسیون کوزوو را رد کرد؛ یعنی ترک زمین به دلیل شعار تبعیض‌آمیز، مسئولیت ناشی از نیمه‌تمام گذاشتن مسابقه را از میان نمی‌برد (دادگاه داور و ورزش، رأی ۱۱۰۵۸). این پرونده دو درس هم‌زمان دارد. نهاد تبعیض‌آمیز باید جریمه شود و تیم ترک‌کننده نیز مصونیت ندارد (گاردین، ۲۰۲۴).

شباهت و تفاوت با پرونده ایران. در هر دو مورد، ادعای شعار تبعیض‌آمیز انگیزه ترک زمین بود؛ اما در کوزوو مسابقه آغاز شده و رویه مرحله‌ای در دسترس داور بود، در حالی که در انزلی رخداد پیش از سوت آغاز اتفاق افتاد. تفاوت دوم این است که در یوفا نتیجه با تصمیم مرجع مسابقه و سپس تنبیه انضباطی هم‌زمان تعیین شد، نه با اعلام یک‌جانبه باشگاه.

نمونه‌های دیگر. ترک زمین در مسابقات باشگاهی آلمان پس از شعارهای نژادپرستانه، توقف دیدارهایی در فرانسه و اسپانیا با مداخله پلیس یا مقام مسابقه، و موارد توهین در دیدارهای دوستانه ملی، همگی یک الگوی مشترک دارند. در هیچ‌یک، ترک زمین پیش از اجرای رویه رسمی به تغییر نتیجه به سود تیم معترض منتهی نشد. رویه‌های ملی مانند اختیار تعلیق مسابقه در اسپانیا و حداقل محرومیت سنگین برای توهین نژادی در انگلستان نیز بر همین منطق استوارند. واکنش نهادی سریع و مسئولیت فردی سنگین، جای واکنش خودسرانه تیم‌ها را می‌گیرد.

۳-۴ نمونه‌های داخلی. تکرار یک الگوی بی‌قاعده

در فوتبال ایران، ترک زمین یا امتناع از ادامه مسابقه سابقه‌ای طولانی دارد و در بیشتر موارد به باخت فنی سه‌برصفر تیم ممتنع انجامیده است. نمونه شاخص، پرونده پلی‌آف لیگ برتر در سال ۱۴۰۵ میان مس رفسنجان و صنعت نفت آبادان است. کمیته انضباطی مس را سه‌برصفر بازنده و به جریمه نقدی محکوم کرد، صنعت نفت صعود کرد و مس سقوط کرد؛ باشگاه مس به دادگاه عالی ورزش شکایت برد و آن دادگاه اعتراض را رد کرد و نتیجه باخت فنی تثبیت شد. نمونه‌های پیشین نیز در دربی‌ها و دیدارهای پرتنش، با وجود تفاوت در انگیزه، تقریباً همیشه به یک نتیجه حقوقی رسیده‌اند. نتیجه فنی به زیان تیم ترک‌کننده، و در مواردی جریمه برای باشگاه میزبان به سبب نقص در نظم و امنیت. همین الگوی دوگانه، یعنی مسئولیت هم‌زمان میزبان و تیم ممتنع، دقیقاً قالب حقوقی لازم برای پرونده ملوان-تراكتور است و نشان می‌دهد که پرسش اصلی، نبود قاعده نیست؛ پرسش اصلی، نبود قاعده روشن برای مرحله پیش از سوت آغاز و نبود معیار شفاف برای ارزیابی ادعای شعار تبعیض‌آمیز است.

۴. گزینه‌های سیاستی و تصمیم‌پیشنهادی برای مسابقه

۴-۱ سه گزینه برای تعیین تکلیف این مسابقه

جدول ۱: گزینه‌های سیاستی

گزینه	منطق حقوقی	مزیت	ریسک اصلی
یک. تجدید مسابقه بدون نتیجه فنی	مسابقه رها شده اصولاً تجدید می‌شود مگر مقررات مسابقه ترتیب دیگری مقرر کند؛ رفتار افراد قابل انتساب به باشگاه‌ها نیست	بازگرداندن عدالت ورزشی به تماشاگران بی‌تخلف	بی‌پاسخ ماندن امتناع از شروع بازی؛ پیام ترک زمین هزینه‌ای ندارد.
دو. باخت فنی بدون تفکیک مسئولیت	ساده و سریع	پایان دادن به ابهام جدول	مجازات افراد بی‌تقصیر و تصمیم بدون احراز دقیق مسئولیت
سه. رأی ترکیبی مبتنی بر انتساب مسئولیت	تفکیک رفتار تماشاگران، تکلیف میزبان و رفتار تیم‌ها	سازگاری با قواعد فیفا، یوفا و رویه داخلی	نیازمند ادله کافی و زمان رسیدگی

بر پایه تحلیل تطبیقی و موازین دادرسی منصفانه، گزینه سوم به‌عنوان رهیافت سیاستی متوازن و کارشناسی توصیه می‌شود؛ رهیافتی که متضمن چهار رکن تفکیک‌شده و عملیاتی است:

رکن اول؛ مسئولیت‌سنجی انضباطی میزبان بر پایه تناسب و مستندات قانونی:

چنانچه گزارش‌های رسمی مراجع ذی‌صلاح وقوع رفتارهای تبعیض‌آمیز یا تهدیدات امنیتی گسترده را احراز نمایند و قصور باشگاه میزبان در حوزه‌های پیشگیری فعال، صدور هشدارهای بازدارنده، یا ثبت و ارائه مستندات تصویری و صوتی مسجل گردد، اعمال ضمانت‌اجراها باید دقیقاً متناسب با درجه این کوتاهی و در چارچوب صلاحیت‌های مصرح در مواد ۵۰، ۶۲، ۶۷، ۸۵ و ۸۶ آیین‌نامه انضباطی فوتبال ایران سامان یابد؛ رویکردی که مانع از تبدیل احکام انضباطی به مجازات‌های تعمیمی و نمادین علیه هواداران یک منطقه یا شهر خواهد شد.

رکن دوم؛ تفکیک عدم آغاز ناشی از تصمیم خودسرانه از مخاطرات عینی:

اگر داده‌های متقن نشان دهند که مسابقه صرفاً به‌واسطه اراده و تصمیم یک‌جانبه تیم‌ها آغاز نشده و هیچ‌گونه خطر فوری، حاد و مستند متوجه ارکان بازی نبوده است، امتناع از ورود به زمین باید در روندی مستقل مورد دادرسی قرار گیرد. در این فرض، حاکمیت اصل تناسب ایجاب می‌کند که به‌جای تحمیل شتاب‌زده شکست

فنی، حکم به تجدید مسابقه همراه با توبیخ کتبی و درج در پرونده صادر شود و اعمال شکست انضباطی منحصرأ به موارد اصرار بر استنکاف یا نقض سیستماتیک قوانین موکول گردد.

رکن سوم؛ صیانت از تیم معترض در فرض احراز مخاطره امنیتی حاد:

در صورتی که بررسی‌های فنی و انتظامی اثبات کند که تهدید علیه سلامت و ایمنی بازیکنان جنبه عینی و قریب‌الوقوع داشته و تیم معترض پیش از خروج، مجاری قانونی، هشدارهای لازم و رویه‌های اعتراضی را نزد ناظر و تیم داور طی کرده است، این اقدام نباید مشمول قاعده خودکار باخت فنی شود. مبنای نظری این تفکیک، انطباق با روح پروتکل‌های پیشرفته بین‌المللی (از جمله رویه سه‌مرحله‌ای یوفا) است که صیانت از کرامت انسانی و امنیت جانی را بر جریان فیزیکی رقابت مقدم می‌شمارد.

رکن چهارم؛ استقلال نهادی، سرعت عمل در انشا و تضمین حق استیناف:

رای رکن قضایی باید به دور از موج‌سواری رسانه‌ای و فشارهای فراقانونی باشگاه‌ها، در مهلتی معین، قاطع و شفاف صادر و ابلاغ شود؛ چرا که فرسایشی شدن دادرسی و تعلل در تصمیم‌گیری، خود زاینده بی‌اعتمادی نهادی و ایجادکننده رویه‌ای نامطلوب برای خروج‌های اعتراضی در آینده است. با این حال، رعایت دو اصل شکلی تخلف‌ناپذیر است: نخست، منع صدور هرگونه حکم پیش از وصول و تطبیق گزارش‌های رسمی داور و ناظر مسابقه؛ و دوم، تضمین بدون قید و شرط حق واخواهی و پژوهش‌خواهی منصفانه برای هر دو باشگاه در مرجع استیناف.

۲-۴ چهار قاعده برای پاسخ به تکرار احتمالی

- **ممنوعیت خودسری تیم‌ها.** هیچ تیمی حق ندارد پیش از اطلاع به داور، مسئول مسابقه و مسئول ایمنی از شروع یا ادامه بازی امتناع کند؛ استثناء تنها خطر فوری و مستند است. الگوی تطبیقی، تحمیل باخت ۰-۳ به کوزوو پس از ترک زمین است
- **تفکیک رفتار از هویت جمعی.** مجازات تنها بر مبنای رفتار مستند و قابل انتساب است؛ تعطیلی ورزشگاه یا شهر به‌عنوان مجازات جمعی، آخرین راه باشد نه نخستین واکنش.
- **حمایت پیش از احراز.** واکنش حفاظتی به تهدید نباید منتظر شناسایی مرتکب بماند.
- **شفافیت زمان‌بندی.** از سوت آغاز تا اعلام نتیجه پرونده، حداکثر زمان هر مرحله از پیش تعیین شود.

۳-۴ آنچه بايد هم‌زمان آغاز شود

فدراسيون فوتبال و سازمان ليگ براي بازآفريني نظم و احياي حاكميت قانون، به‌هيچ‌وجه نبايد اقدام سياسي خود را به انتظار فرسايشي براي صدور رأي نهايي انضباطي گره بزنند. تنظيم‌گري فعال ايجاب مي‌كند كه يك بسته تدابير فوري و پيش‌دستانه بي‌درنگ به مرحله اجرا گذاشته شود:

- تصويب و ابلاغ فوري پروتكل اختيارات انحصاري داور: تدوين قاعده‌اي صريح كه مديريت جامع بحران‌هاي انضباطي حتي در دقايق پيش از سوت آغاز را منحصرأ در حيطه صلاحيت داور مسابقه و ناظر رسمي فدراسيون قرار دهد و هرگونه مداخله سليقه‌اي را سلب كند.
 - استقرار سازوكار رابط حقوقي فوريت‌ها: تعيين كانال رسمي و برخط براي ثبت و تبادل فوري گزارش‌ها و لوايح مستند دو باشگاه در همان روز مسابقه، تا از شكل‌گيري جدال‌هاي هيجاني و فضا‌سازي‌هاي مخرب رسانه‌اي پيشگيري شود.
 - اعلام عمومي دكترين بازدارندگي قطعي: صدور بيانيه سياسي صريح مبني بر اينكه ترك خودسرانه زمين يا امتناع از آغاز مسابقه بدون طي دقيق تشريفات و رويه‌هاي مصوب ايمني، به‌طور خودكار انتساب مسئوليت و صدور باخت فني عليه تيم ممتنع را به همراه خواهد داشت.
- اين موضع‌گيري شفاف و عمومي، حياتي‌ترين ابزار بازدارندگي در مقطع كنوني است؛ چرا كه بخش قابل‌توجهي از رفتارهاي اعتراضی و تصميمات يك‌جانبه براي ترك زمين در فوتبال ايران، دقيقاً در بستر ابهام در ضمانت‌اجراها و محاسبه نادرست باشگاه‌ها بر سر هزينه فايده رخ مي‌دهد. شفاف‌سازي پيشيني پيامدهاي حقوقي، فضاي محاسبه‌گري خاكستري را مسدود ساخته و ثبات را به ساختار برگزارى رقابت‌ها بازمي‌گرداند.

۵. تصمیم پایه فدراسیون برای جلوگیری از تکرار

۵-۱ مرحله پیش از مسابقه. طبقه‌بندی ریسک و پاسخ متناسب

هر مسابقه فوتبال پیش از گشایش سامانه‌های بلیت‌فروشی باید بر اساس مجموعه‌ای از شاخص‌های عینی در یکی از سه سطح ریسک (پایان، متوسط و بالا) طبقه‌بندی شود. معیارهای اصلی این ارزیابی عبارتند از: سوابق تنش و توهین در رویارویی‌های پیشین، وزن ژئوپلیتیک و هویتی تقابل دو باشگاه، حجم تماشاگران میهمان، استاندارد تفکیک فیزیکی سکوها، و پیشینه مناسبات میان کانون‌های هواداری. نکته کلیدی در این حکمرانی آن است که تعیین سطح ریسک، به‌هیچ‌وجه به‌معنای افزایش خودکار محدودیت‌های جمعیتی یا استقرار شتاب‌زده‌ی نیروهای انتظامی نخواهد بود؛ بلکه مهندسی‌کننده متغیرهای کیفی زیر است:

- تعیین ترکیب و تعداد افسران رابط و میانجی‌گران آموزش‌دیده در سکوها؛
 - ارتقای پوشش استقرار سامانه‌های پیشرفته پایش صوتی و تصویری؛
 - طراحی و هدایت متمرکز پیام‌رسانی و هشدارهای پیشگیرانه پیش از آغاز مسابقه.
- هم‌زمان با رویکرد پیشگیرانه، نظام انضباطی و انتظامی ورزشگاه‌ها نیازمند تفکیک دقیق میان چهار لایه از رفتارهای جمعی است تا از افتادن به دام افراط و تفریط (سرکوب هیجان یا اغماض در برابر قانون‌شکنی) جلوگیری شود:

(الف) تشویق پرشور و انتقاد مسالمت‌آمیز: این رفتار جزو حقوق ذاتی و مشروع تماشاگر است؛ بلندای صدا یا انتقاد ساختاری، به‌هیچ‌وجه در زمره تخلفات انضباطی قرار نمی‌گیرد.

(ب) توهین و اهانت‌های شخصی: شامل تعرض کلامی به بازیکنان، داوران یا کادر اجرایی که مستلزم شناسایی فردی، هشدار مقتضی و پیگرد متخلفان مشخص است.

(ج) توهین تبعیض‌آمیز و هویت‌ستیز: شامل هرگونه اهانت مبتنی بر قومیت، زبان، نژاد، گویش یا مذهب؛ که در زمره شدیدترین سطح تخلفات غیرخسونت‌آمیز سکوها ارزیابی شده و نیازمند واکنش فوری بازدارنده است.

(د) تهدید معتبر، فراگیر و خطر قریب‌الوقوع امنیتی: وضعیتی بحرانی که مبنای قانونی مداخله ضابطان و نیروهای انتظامی برای صیانت از جان افراد را فعال می‌سازد.

برخورد یک‌سنگ و یک‌سان با این چهار مقوله مجزا، خطایی راهبردی است که از یک‌سو پویایی و هیجان مشروع هواداری را سرکوب و دلزدگی مخاطب را ایجاد می‌کند، و از سوی دیگر، مرزهای هنجارشکنی را مخدوش ساخته و تخلفات کلان را عادی‌سازی می‌نماید.

۵-۲ زنجیره تصمیم پیش از سوت آغاز و حین مسابقه

رویه پیشنهادی در قالب سه حلقه متمایز طراحی شده است که حلقه نخست آن، دقیقاً همان خلأ بنیادین و نقطه ضعف آشکار در پرونده ملوان و انزلی را پوشش می‌دهد:

حلقه اول (مدیریت بحران پیش از سوت آغاز):

چنانچه پیش از دمیده شدن سوت آغاز بازی، رفتارهای تبعیض‌آمیز گسترده، توهین‌های هویت‌ستیز یا تهدیدات امنیتی گزارش شود، داور مسابقه پیش از ورود تیم‌ها به مستطیل سبز، افسر امنیتی و مسئول برگزاری را احضار کرده، دستور پخش بیانیه صریح از سیستم صوتی ورزشگاه را صادر نموده و در صورت لزوم، آغاز رقابت را بین پنج تا ده دقیقه به تعویق می‌اندازد. در این مرحله، هیچ‌یک از دو تیم حق خروج خودسرانه از ورزشگاه یا اعلام یک‌جانبه عدم برگزاری مسابقه را ندارند. چنانچه هنجارشکنی استمرار یابد، داور پس از ارزیابی همه‌جانبه‌ی وضعیت امنیتی با عوامل انتظامی، لغو مسابقه را اعلام کرده و مراتب را به‌طور مستند در گزارش رسمی خود درج می‌نماید.

حلقه دوم و سوم (مدیریت حین مسابقه و پس از سوت آغاز):

به محض دمیده شدن سوت آغاز بازی و در صورت بروز تنش یا اهانت در جریان مسابقه، عیناً رویه استاندارد سه‌مرحله‌ای یوفا (توقف و اخطار صوتی؛ تعلیق موقت و هدایت تیم‌ها به رختکن؛ و در نهایت لغو قطعی در صورت اصرار بر تخلف) به اجرا درمی‌آید (یوفا، ۲۰۱۹).

اقتدار و اختیار تام داور مسابقه در این زنجیره عملیاتی، نقشی تعیین‌کننده در مدیریت بحران دارد؛ با این حال، در متن دستورالعمل باید به‌صراحت تصریح شود که اختیار توقف یا لغو میدانی بازی، به‌هیچ‌وجه مترادف با تعیین نتیجه انضباطی مسابقه نیست (هیئت بین‌المللی فوتبال، قانون ۵). این تفکیک ساختاری تضمین می‌کند که تصمیمات فنی و اضطراری تیم دآوری در زمین مسابقه، کاملاً در انطباق با تکالیف قانونی بوده و فرآیند دادرسی و صدور احکام در ارکان قضایی فدراسیون نیز بر اساس مواد ۵۰، ۶۲، ۶۷، ۸۵ و ۸۶ آیین‌نامه انضباطی فوتبال ایران به روال عادلانه و مستقل خود ادامه دهد.

۳-۵ مسئولیت نهادها و ابزارهای اجرا

بخش اول: مسئولیت نهادها و ابزارهای اجرا ویژه مدیریت پرونده ملوان - تراکتور (اقدام فوری و بحران)

این بخش ناظر بر تصمیم‌گیری پیرامون رویداد ۲۶ مهر ۱۴۰۵ در ورزشگاه سیروس قایقران انزلی است که باید بر اساس مستندات حقوقی، گزارش‌های رسمی و اصول انضباطی بدون پیش‌داوری انجام شود.

جدول ۲: مسئولیت نهادها و ابزارهای اجرا ویژه مدیریت پرونده ملوان - تراکتور (اقدام فوری و بحران)

نهاد مسئول	ابزار اجرا و اقدام عملیاتی	زمان‌بندی	خروجی ملموس
کمیته انضباطی فدراسیون فوتبال	- بررسی مستقل گزارش داور و ناظر مسابقه - تفکیک سه‌گانه رفتار توهین‌آمیز تماشاگران، مسئولیت باشگاه میزبان در تامین امنیت، و اقدام غیرپروتکلی تیم میهمان در ترک پیش‌ازسوت زمین - تطبیق با مواد قانونی آیین‌نامه انضباطی (نظیر مواد ۵۰، ۶۲ و ۸۵)	فوری (پس از وصول گزارش‌های رسمی)	صدور رأی مستند و قابل اعتراض در مراجع بالاتر (استیناف CAS)
سازمان لیگ فوتبال ایران	- استخراج و تجميع مستندات صوتی، تصویری و گزارش رسمی نماینده سازمان لیگ - تعیین تکلیف وضعیت جدول مسابقات و سناریوهای برگزاری مجدد یا اعمال مقررات فنی	کوتاه‌مدت (۴۸ الی ۷۲ ساعت)	بیانیه رسمی درباره وضعیت مسابقه و ارسال پرونده کامل به کمیته انضباطی
شورای تامین استان / نهادهای امنیتی	- ارزیابی ریشه‌های تنش‌های محلی و قومیتی پیرامونی ارائه گزارش امنیتی مستند پیرامون عوامل محرک خارج از ورزشگاه به مرجع انضباطی	هم‌زمان با تحقیقات انضباطی	گزارش مکتوب انتظامی جهت ضمیمه شدن به پرونده انضباطی
باشگاه‌های ملوان و تراکتور	- ارائه دفاعیه مکتوب، مستندات و شواهد تصویری - مدیریت فضای هواداری و رسانه‌ای دو باشگاه جهت جلوگیری از تنش‌های خیابانی و رسانه‌ای متقابل	فوری و مستمر	فروکش کردن هیجانات کاذب رسانه‌ای و ایجاد آرامش در هواداران

بخش دوم. مسئولیت نهادها و ابزارهای اجرا کلان و دائمی برای مدیریت بحران‌های سکو در فوتبال ایران
(سیاست ساختاری)

اين بخش ناظر بر توصيه‌های راهبردی و الگوبرداری از استانداردهای نهادهای بين‌المللی (مانند فيفا، يوفا و اصول گزارش‌های سياستی رند) برای جلوگیری از تکرار بحران‌های مشابه است.

جدول ۳: مسئوليت نهادها و ابزارهای اجرا کلان و دائمی برای مديريت بحران‌های سکو در فوتبال ايران (سياست ساختاری)

نهاد مسئول	ابزار اجرا و اقدام عملیاتی	زمان‌بندی	خروجی ملموس
فدراسیون فوتبال و کمیته انضباطی	تدوین و ابلاغ پروتکل یکپارچه سه‌مرحله‌ای (مدل یوفا/فیفا) - توقف بازی و اعلام اختطار از بلندگو در صورت بروز توهین‌های قومیتی/نژادی - توقف ۵ تا ۱۰ دقیقه‌ای و خروج موقت بازیکنان به رختکن با دستور داور - لغو نهایی مسابقه صرفاً به تشخیص داور و ناظر (نه تصمیم خودسرانه تیم‌ها) و ارجاع فوری پرونده	کوتاه‌مدت (ظرف یک ماه)	دستورالعمل ملی شفاف برای تمامی داوران، ناظران و باشگاه‌های لیگ برتر و دسته اول
سازمان لیگ و باشگاه‌های حرفه‌ای	استقرار رسمی واحد رابط هواداران - ایجاد کانال ارتباطی مستمر با لیدرها و کانون‌های هواداری - رصد و پایش تنش‌های پیش از مسابقه - بهبود خدمات ورزشگاه (کنترل تراکم، دسترسی و نظم ورود) - تدوین منشور اخلاقی مشترک هواداری	میان‌مدت (تا آغاز نیم‌فصل یا فصل آینده)	فعال‌سازی ساختار رسمی هواداری در تمام باشگاه‌های حرفه‌ای و کاهش تنش‌های بیانی‌های
نهادهای انتظامی و امنیتی	گذار از مديريت قهری جمعی به مداخله هدفمند مبتنی بر شواهد - استقرار پلیس تخصصی و آموزش‌دیده ورزشگاه مجهز به ابزار ثبت شواهد و دوربین‌های شناسایی - برخورد انفرادی با فرد خاطی (توهین‌کننده یا هنجارشکن) به جای تنبیه یا تخلیه کل سکو یا استان - ایجاد مسیر امن گزارش‌دهی تخلفات برای بازیکنان و عوامل مسابقه	میان‌مدت و مستمر	کاهش درگیری‌های پلیس با تماشاگران بی‌گناه و افزایش بازدارندگی فردی
وزارت ورزش و جوانان و نهادهای حاکمیتی	توسعه سیاست‌های میان‌مدت تنظیم هیجان اجتماعی - تأمین بودجه زیرساخت‌های فناوری ثبت شواهد در ورزشگاه‌ها - گسترش فرصت‌های جایگزین ابراز هیجان جمعی در شهرهای مختلف (ورزش همگانی، جشنواره‌ها، فضاهاى فرهنگی) - سیاست‌گذاری ارتباطات رسانه‌ای مدیران ورزشی برای پرهیز از دوقطبی‌سازی	میان‌مدت تا بلندمدت (سند چشم‌انداز)	کاهش فشار روانی انباشته روی ورزشگاه‌ها و خروج ورزشگاه از حالت تنها دریچه تخلیه هیجان اجتماعی

منابع

- آیین‌نامه انضباطی فدراسیون فوتبال جمهوری اسلامی ایران. (۱۳۹۷). مواد ۵۰، ۶۲، ۶۷، ۸۵ و ۸۶.
- ایرنا (۲۶ مهر ۱۴۰۵). ارجاع پرونده دیدار ملوان و تراکتور به کمیته انضباطی.
- ایرنا (۲۶ مهر ۱۴۰۵). اتفاق باورنکردنی در لیگ برتر؛ دیدار ملوان - تراکتور لغو شد.
- ایرنا (۲۶ مهر ۱۴۰۵). اظهارات مالک باشگاه تراکتور پس از رخداد.
- ایرنا (۲۶ مهر ۱۴۰۵). رئیس هیئت فوتبال انزلی درباره ماهیت شعارها.
- Court of Arbitration for Sport (CAS). (2025). Arbitral Award 11058 (Kosovo v. UEFA).
- International Football Association Board (IFAB). (2025). Laws of the Game 2025/26: Law 5 — The Referee
- International Football Association Board (IFAB). (2025). Laws of the Game 2025/26: Law 7 — The Duration of the Match
- Reuters. (2024, November 20). Romania awarded 3-0 win over Kosovo after walk-off
- The Guardian. (2024, November 20). UEFA punish Kosovo with 3-0 defeat for leaving field over pro-Serbia chants.
- Union of European Football Associations (UEFA). (2019). Empowering referees to act against racism: UEFA's three-step procedure. UEFA[پیوند] .
- ملاحظه پایانی.** پیش از هر استفاده رسمی، متن این گزارش باید با آخرین نسخه معتبر آیین‌نامه انضباطی و دستورالعمل‌های جاری فدراسیون فوتبال تطبیق داده شود و هیچ بخشی از آن جایگزین رأی مرجع حقوقی صالح نیست.